

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: [Postcolonial Criticism, Theory and the Work of Fiction – recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2004). [Postcolonial Criticism, Theory and the Work of Fiction – recenzja]. „Er(r)go” (Nr 8, z. 1, 2004, s. 205-206)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

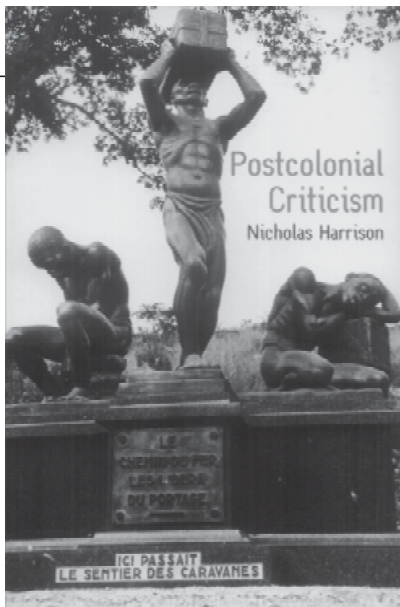
UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Nicholas Harrison, *Postcolonial Criticism. History, Theory and the Work of Fiction*, Cambridge and Malden: Polity Press in association with Blackwell Publishers, Inc., 2003 (221 stron, publikacja anglojęzyczna, wydanie w miękkiej oprawie).

Praca Nicholasa Harrisona – na którą składa się teoretyczny wstęp, sześć analitycznych rozdziałów i poświęcone relacji między “teorią” a “literackością” polemiczno-krytyczne posłowie – obejmuje szerokie spektrum problemów o podstawowym dla studiów postkolonialnych znaczeniu. Znajdziemy tu analizy poświęcone takim kwestiom, jak: związki pomiędzy fikcją literacką a krytyką postkolonialną; specyfika kolonializmu i dyskursu kolonialnego; relacje zachodzące między rasizmem i realizmem

w kontekście historycznych uwarunkowań; problematyka rasy w przestrzeni tożsamości, inskrypcji i lektury; kulturowa praktyka reprezentacji i „reprezentowalności” w odniesieniu do tzw. literatur mniejszościowych – a w końcu także problematyka powiązań, jakie można zaobserwować między kobiecą tożsamością, nacjonalizmem, a literackim „ja”. Choć początkowo można byłoby odnieść wrażenie, że zakres problematyki, którą praca stara się ogarnąć, jest niebezpiecznie szeroki, okazuje się szybko, iż Harrison nie proponuje czytelnikowi “dzieła-worka”, w którym mieszczą się wprawdzie wszystkie ważne dla studiów postkolonialnych pojęcia, i które traktuje wszelkie relacje pobieżnie, lub odtworczo: *Krytyka postkolonialna* okazuje się pracą inteligentną, interesującą i inspirującą, zorientowaną wokół konkretnej kompozycyjnej osi. Oś tę stanowi literatura, której skomplikowane relacje ze światem ideologii, polityki, dyskursu krytycznego oraz świadomością teoretyczną i myślą społeczną stanowią nić przewodnią prezentowanego w pracy wywodu.

Książka, jak sam autor zaznacza we wstępie, „przeznaczona jest dla czytelników zainteresowanych związkami literatury z kolonializmem i jego schedą” – lecz owo ogólne sformułowanie wydaje się wymagać uzupełnienia. Docelowy czytelnik *Krytyki postkolonialnej* to przede wszystkim czytelnik kompetentny – badacz lub student wyższego roku, zaznajomiony z dyskursem poststrukturalnych metodologii badań literackich i kulturowych – który umiejętnie dostrzeże w przestrzeni studiów postkolonialnych skomplikowane mechanizmy łączące ze sobą w nierozzerwalny kompleks literaturę, historię i ideologię. Owo bogactwo kulturowych relacji, jak zauważa Harrison, jest częstokroć pomijane lub przeoczone przez krytyków, którzy dążą do tego, by jak najszybciej przedstawić potencjalnemu czytelnikowi *własne* polityczne stanowisko. W rezultacie takich działań, zwraca uwagę autor, “wiele wywodów tworzy się na podstawie nieusprawiedliwionych założeń na temat [różnorodnych] oddziaływań, jakie literatura i krytyka istotnie mogą [...] wywierać”.

Aby uniknąć takiego niebezpieczeństwa, konstrukcyjnym założeniem przedstawionego w książce wywodu jest zorientowanie go wokół analiz konkretnych przypadków, zaczerpniętych z „praktyki kulturowej”. Każda z zaproponowanych w omawianej pracy analiz eksploruje możliwości różnych strategii lektury i różnych form historyczycacji odczytywanych tekstów. „Jak większość prac z tej dziedziny”, pisze Nicholas Harrison,

[...] także i ta zawiera wiele treści nieliterackich i podejmuje kwestie związane z historią, polityką i myślą krytyczno-kulturową. Podejmując jednak decyzję, aby centrum moich rozważań uczynić właśnie dzieła literackie – nie czyniłem żadnych *założeń* co do wartości albo natury literatury czy literaturoznawstwa, ani też nie przyjmowałem żadnych “prawd” o ostatecznym miejscu i znaczeniu (bądź też braku znaczenia) fikcji literackiej w rozległej strukturze historycznych i ideologicznych mechanizmów, z którymi wiążą literaturę studia postkolonialne. Dążyłem raczej do tego, by problematyzować podobne kwestie i – przede wszystkim – stawiać w związku z nimi pytania [...] (s. 1)

Koncentrując swój wywód wokół wybranych, ważnych dzieł literatury światowej – zarówno kanonicznych, takich jak *Jądro ciemności* Josepha Conrada, czy *Obcy* Alberta Camusa, jak i nowszych, subkanonicznych, jak *Le Passé simple* [*Czas przeszły prosty*] znakomitego marokańskiego pisarza Drissa Chrađbi, czy autobiografia Assii Djebar (czyli Fatimy-Zohry Imalayen), jednej z najważniejszych współczesnych pisarek algierskich – autor prowadzi swój dyskurs w taki sposób, że jego recepcja może przebiegać “dwupłaszczyznowo”. Adept studiów postkolonialnych, którego Harrison umiejętnie przeprowadza przez metodologiczny gąszcz pojęć, doceni klarowność przykładów i osadzenie teoretycznego dyskursu w praktyce interpretacyjnej; doświadczony badacz – stanie przed koniecznością zmierzenia się z podstawowymi pytaniami o metodologiczne, ideologiczne i polityczne podstawy krytycznych praktyk postkolonializmu jako dziedziny akademickiej.

Wprowadzając czytelnika w zasadniczy nurt postkolonialnej debaty poprzez analizę literackich efektów ewolucji świadomości naukowej i społecznej oraz samoświadomości artystycznej, Nicholas Harrison podejmuje interesującą próbę “ogarnięcia” – jeżeli nie systematyzacji – swojej “polifonicznej” dziedziny. Z jednej strony, czyni to na drodze analizy “samoświadomej” rewaluacji dyskursu historii w tekstach literackich, zaś z drugiej – przedstawiając omawiane teksty w diachronicznych ramach, jako owej historii swoisty produkt. Erudycyjnie napisana, inspirująca praca nie tylko kwestionuje zasadność “ustalonych już” w dyskursie krytycznym sposobów postrzegania relacji między lekturą, reprezentacją i kolonializmem jako praktyką kulturową, ale także proponuje krytykę istniejących norm interpretacyjnych, które “zakodowane” w dyskursie naukowym mogą dawać efekty często odległe od zamierzonych, umacniając kulturowe uprzedzenia na poziomie “sformułowanego” dyskursu, mającego owe uprzedzenia niwelować.